

Խ. ԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ АРМЯНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Х. АБОВЯНА

Հումանիտար գիտություններ № 1-2 (26-27) 2016 Гуманитарные науки

ՀՏԴ 02(091)(479.25)

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ-ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ XX Դ. 70-80-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ
Ն.Ս.ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

Խ.Արովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական
համալսարան, 0010, Երևան, Տիգրան մեծի 17
e-mail: narusik62@mail.ru

Հոդվածում ցույց են տրված գրադարանային – մատենագիտական գործունեության զարգացման ընթացքը և ընդհանուր օրինաչափությունները Հայաստանում: Շրջանառության մեջ են դրվել նաև ուսումնասիրվող ժամանակաշրջանին վերաբերող վիճակագրական հարուստ տվյալներ, որոնք գրադարանագիտական և մատենագիտական տեսանկյունից ունեն արդիական կարևոր նշանակություն:

Բանալի բառեր. *գրադարանային – մատենագիտական գործունեություն, գրադարան, գրադարանավար, գրքային ֆոնդեր, տեղեկատվական ֆոնդեր, զարգացում, գրադարանների կենտրոնական համակարգ (ԳԿՀ):*

Ներկայացված է խմբագրություն 12.12.2015 թ.

Ինչպես Խորհրդային Միության բոլոր հանրապետություններում, այնպես էլ Հայաստանում, XX Դ. 70-80-ական թվականներին գրադարանային գործի և մատենագիտության զարգացումը ձեռք էր բերել ավելի կարևոր նշանակություն: Առաջ էին քաշվել գրադարանային գործի և մատենագիտության պատմության ուսումնասիրման, գրադարանային ցանցերի ընդլայնման ու ֆոնդերի համալրման, ընթերցանության սպասարկման, ընդհանուր և ճյուղային (հայագիտական) բնույթի մատենագիտությունների հրատարակման, ինչպես նաև մասնագետների պատրաստման հարցերը, որոնք նախկինում գտնվելով մասնագետների ուշադրության կենտրոնում [15, 16, 20], սակայն գիտակազմակերպական տեսանկյունից պահանջում էին նոր լուծումներ:

Այդպիսով, անցյալ դարի 70-ական թթ. ԽՍՀՄ-ում, ներառյալ Հայաստանում, սկիզբ է դրվում գրադարանային գործի զարգացման նոր փուլի [15, 20], որը սահմանված էր ԽՄԿԿ կենտկոմի 1974 թ. մայիսի 8-ին ընդունված «Աշխատավորության կոմունիստական դաստիարակության և գիտատեխնիկական գործում գրադարանների դերի բարձրացման մասին» որոշմամբ: Վիճակագրական տվյալներով՝ 1960 -1974 թթ., երկրում բացվել էր մոտ 40000 նոր գրադարան՝ հաստիքային աշխատողներով, գրքային ֆոնդերն աճել էին ավելի քան 1,5 մլրդ օրինակով, գրադարանների թիվը ավելացել էր 1,5 անգամ, իսկ ընթերցողների թիվը աճել էր ավելի քան 60 միլիոնով: 1974 թ. երկրում կար 360 հազար գրադարան, այդ թվում՝ 128 հազար հանրային և մոտ 60 հազար գիտական ու մասնագիտական: Գրադարաններն ունեցել են 3,7 մլրդ գիրք և յուրաքանչյուր տարի սպասարկել են ավելի քան 180 մլն ընթերցողների:

Վերոնշյալ որոշմամբ խնդիր էր դրվել գրադարանների նոր՝ միասնական կենտրոնական համակարգի (ԳԿՀ) ստեղծման, ինչը ոչ միայն կառուցվածքային, այլև որակական խոր փոփոխություններ էր առաջացնում աշխատանքի բովանդակության մեջ, ապահովում գրադարանների հասարակական դերի բարձրացման, գիտության և տեխնիկայի նվաճումների տարածման, տեղեկատվական աշխատանքի ընդլայնման գործում: Հետապնդվում էր նաև հետևյալ նպատակը՝ ապահովել տարբեր գերատեսչությունների գրադարանների կենտրոնացված համակարգերի փոխգործունեությունը և կոորդինացումը համալրման, մատենագիտական – տեղեկատվական աշխատանքի բնագավառում: Միութենական բոլոր հանրապետություններում կազմվել և հաստատվել էին 1974 - 1980 թթ. ընթացքում գրադարանները կենտրոնացնելու պլաններ, որոնց իրականացմանը նպաստեց 1975 թ. փետրվարի 3-ին ԽՍՀՄ մշակույթի նախարարության հաստատած «Պետական մասսայական գրադարանների կենտրոնացման կանոնադրությունը», որով որոշվում էին այդ վերակառուցման հիմնական սկզբունքները: Այդ ժամանակ արդեն գործում էր պետական մասսայական գրադարանների ավելի քան 400 կենտրոնացված համակարգ:

Սկսվել էր նաև արհմիութենական գրադարանների կենտրոնացումը: Հարկ է նշել, որ 1981 թ. Հայաստանում գործել է 108 արհմիութենական գրադարան, որոնց գրքային ֆոնդը կազմել է ավելի քան 96200 միավոր, ընթերցողների թիվը՝ ավելի քան 85000, գրքատածքը՝ մոտ 1 մլն 200000: Միայն Երևան քաղաքում գործել է 60 գրադարան, որոնց գրքային ֆոնդը կազմել է 548000 միավոր, ընթերցողների թիվը՝ 51.744, գրքատածքը՝ 790.000: Հարկ է նշել նաև, որ ԳՀԿ ընդհանուր

աշխատանքները կազմակերպելու համար լույս էին տեսել մի շարք ձեռնարկներ [6]:

Հետազոտությունների արդյունքում մենք հանգեցինք այն եզրակացության, որ չնայած կատարված աշխատանքներին՝ Հայաստանում գրադարանային - մատենագիտական գործունեության զարգացման մեջ առկա են եղել լուրջ թերություններ ու բացթողումներ՝ կապված գրքային ֆոնդերի համալրման, հաշվառման, ստուգման, պահպանման և սպասարկման հարցերի հետ: Այդ ուղղությամբ հետևողական աշխատանք հանդես բերելու համար կարևոր նշանակություն ունեցան ՀՀԿ ԿԿ 1978 թ. սեպտեմբերի 19-ի «Հանրապետության գրադարանների և թանգարանների գրքային ֆոնդերի, ձեռագրային և արխիվային նյութերի պահպանման և օգտագործման բարելավման մասին» որոշումը, ինչպես նաև ՀՍՍՀ մշակույթի նախարարության 1979 թ. օգոստոսի 30-ի՝ «Հանրապետության պետական մասսայական գրադարանների գրքային ֆոնդերի հաշվառման և պահպանման նկատմամբ հսկողությունը ուժեղացնելու մասին» թիվ 308 հրամանը: Իսկ նույն թվականի օգոստոսի 30-ի թիվ 356 հրամանով Հայաստանի մասսայական գրադարանների ֆոնդերի ստուգման ժամկետները սահմանվել են հետևյալ կարգով. քաղաքային և շրջանային ԳԿՀ-ի համար՝ 10 և 7 տարին մեկ անգամ, քաղաքային մասնաճյուղ - գրադարաններին՝ 5, գյուղական մասնաճյուղ գրադարաններին՝ 3 և մանկական մասնաճյուղ - գրադարաններին ու մանկական բաժիններին՝ 4 տարին մեկ անգամ:

Այո, գրադարանային-տեղեկատվական ֆոնդերը հասարակության հարստությունն են և, մեր կարծիքով, ազգային այդ արժեքները պետք է պահպանել նույնպիսի սրտացավությամբ ու հոգատարությամբ, ինչպես կպահպանվի ազգային մշակութային ժառանգության յուրաքանչյուր արժեք:

Ուսումնասիրվող ժամանակաշրջանում կարևոր նշանակություն են ունեցել նաև գրադարանային - մատենագիտական դասակարգման նոր աղյուսակների և գրացուցակների կազմումն ու կիրառումը, որոնցում տեղ գտած դասակարգման անհաջող կառուցվածքի, անճշտությունների և ազգային առանձնահատկությունները հաշվի չառնելու առնչությամբ ժամանակին քննադատաբար հանդես են եկել Ռ. Չիլինգարյանը և Ռ.Իշխանյանը [18]:

Գրադարանային - մատենագիտական զարգացման գործում ժամանակի պահանջով կարևորվել է նաև աշխատանքների պլանավորումը [21], որով մեթոդական ցուցումներ են տրվել գրադարանային ֆոնդերի համալրման, գրականության

մասսայականացման, ընթերցողների սպասարկման և այլ հարցերի վերաբերյալ:

Հաշվի առնելով գրադարանների և գրադարանային ֆոնդերի զարգացման կարևորությունը՝ Թ. Աղայանը և Ժ. Եզանյանը իրենց հեղինակած գրքում [3] արտացոլել են նախկին Ալ. Մյասնիկյանի անվան գրադարանի գրքերն ու պարբերական հրատարակությունները, հոդվածների համառոտ պատմությունը և մանավանդ՝ գրադարանի ամբողջ ունեցվածքի վիճակագրական վերլուծությունը՝ ըստ գրական բովանդակության, հրատարակչությունների ժամանակագրության և լեզվական հատկանիշների: Նույն գրադարանի հրատարակությամբ 1980 թ. լույս է տեսնում Երևանի գիտական գրադարանների տեղեկատվություն [8], որին նվիրված գրախոսականում Ա. Հարությունյանը նշում է. «Ուղեցույցը շահեկան նյութ է պարունակում ոչ միայն մատենագիտական միջոցներին լավատեղյակ ընթերցողների համար... թե իրեն հետաքրքրող ցանկը կամ քարտարանը որ գրադարանում կարելի է ձեռք բերել, այլև ինֆորմացիոն անփոխարինելի աղբյուր է ընթերցողի համար, նաև զուտ որպես մատենագիտական աղբյուրների ուղեցույց» [13]:

Տեսամեթոդական տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունեցան Հ. Կոստիկյանի և Գ. Մկրտչյանի կազմած ձեռնարկները [14, 4], որոնք հիմնականում նախատեսված էին բարձրագույն հաստատության «Գրադարանային - մատենագիտական բաժնի» ուսանողների համար:

80-ական թվականներին ավելի են ընդլայնվում գրադարանային-մատենագիտական գործունեության զարգացման սահմանները: 1981 թ. Հայաստանում գործել է 3200 գրադարան՝ 65 միլիոն օրինակ գրքային ֆոնդով, բոլոր գրադարաններից օգտվողների թիվը կազմել է 1 միլիոն 860 հազար մարդ, որոնց ընթերցանության համար տրվել է 46 միլիոն օրինակ գրականություն:

Ըստ «ԽՍՀՄ տնտեսական և սոցիալական զարգացման 1981 -1985 թթ. և մինչև 1990 թ. ընկած ժամանակաշրջանի հիմնական ուղղությունների»՝ նախատեսվել էր գրադարանային-մատենագիտական գործի հետագա զարգացման համար ապահովել հետևյալ հիմնական խնդիրները՝ բարձրացնել գրքի և գրադարանի հասարակական - դաստիարակչական դերը, ընթերցանության մեջ ներգրավել երկրի բնակչությանը, շարունակել գրադարանների կենտրոնացման աշխատանքները, կոորդինացնել գիտական և մասնագիտական գրադարանների գրքային ֆոնդերի համալրման աշխատանքները, ուշադրություն դարձնել գրադարանները նյութատեխնիկական բազայով ամրապնդելու հարցին, կատարելագործել ոլորտի ղեկավարման համակարգը, հրատարակել գրադարանագիտական-մատենագիտական

բնույթի ուսումնասիրություններ ու հանձնարարական ձեռնարկներ, պատրաստել բարձրագույն մասնագիտական կրթությամբ մասնագետներ՝ հետևելով ըստ անհրաժեշտության նրանց տեղաբաշխմանը:

Առաջադիր խնդիրների լուծմանը զուգընթաց ուշադրություն էր դարձվում նաև գրադարանային խորհուրդների դերին՝ կոորդինացման և ինտեգրացման ճանապարհով գրադարանային-մատենագիտական աշխատանքներն ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:

ԽՍՀՄ ստանդարտների պետական կոմիտեի 1981 թ. մայիսի 14-ի թիվ 2369 որոշմամբ ուժի մեջ է մտնում «Միջգրադարանային արձեմենտի պետական միասնական համակարգի 7.31-81 պետական ստանդարտը»: Պետք է նշել, որ միջգրադարանային արձեմենտի (ՄԳԱ) պետական միասնական համակարգի պետական ստանդարտը (ՊԱՍ) կոչված էր ապահովելու բոլոր գրադարանների, գիտատեխնիկական ինֆորմացիայի մարմինների ֆոնդերի և մատենագիտական - տեղեկատվական որոնումների տեղեկատու աղբյուրների նյութերի փոխադարձ օգտագործումը: ՄԳԱ-ի հիման վրա գրադարանների իրականացրած հիմնական խնդիրներից են.

- իրենց ֆոնդերում եղած գրականության բնօրինակներով կամ պատճեններով լիովին բավարարել արձեմենտի պահանջները,

- ստացված պատվերների կատարման համար մատենագիտական որոնումներ կատարել ֆոնդերում և տեղեկատու այլ աղբյուրներում

- վերահսկողություն սահմանել տպագիր երկերի ու գրավոր այլ նյութերի պատվերների կատարման և օգտագործման ժամկետների պահպանման նկատմամբ:

ՄԳԱ-ով սպասարկված գրականության օգտագործման համար ժամկետ է նշանակված. ստացման օրից հաշված՝ գրքերին՝ 30 օր, պարբերականներին՝ 15 օր, պատճեններին՝ 45 օր: Ինչպես նշել է Ա.Օհանյանը. «Աբոնենտ - գրադարանները պարտավոր են խստորեն պահպանել պատվիրված գրականության օգտագործման ժամկետները» [22]:

Սկզբունքային նշանակություն են ունեցել գրքի ճանաչման ու ընթերցանության զարգացման նպատակով ընթերցողների ուսումնասիրումը և այդ ուղղությամբ հետազոտական աշխատանքների ծավալումը: Հետազոտության արդյունքներով բացահայտվում են տարբեր տարիքի ու սեռի ընթերցողների պահանջների ու ճաշակի առանձնահատկությունները, գրադարանավար-մատենագետի անելիքները, տվյալ գործունեության զարգացման մեջ նրա մանկավարժահոգեբանական եզրակացությունները:

Հատուկ ուշադրություն է դարձվել, այսպես կոչված, ընթերցողների «շերտավորված սպասարկմանը»: Անդրադառնալով այս հարցին հատկապես բուհական գրադարաններում՝ Ռ. Չիլինգարյանը նշել է սպասարկման երեք տարբերակներ՝ ըստ խմբերի (այսինքն՝ կուրսերի), ըստ գիտության ճյուղերի և ըստ գրականության տեսակի [19]: Անկախ հեղինակի մոտեցումից՝ նման սպասարկումը ընդունելի է նաև այսօր:

Ժամանակի կարևոր խնդիրներից մեկն էլ, որը մտահոգել է թե՛ գրադարանավարներին և թե՛ գրողներին, վերաբերել է գրքի հրատարակչական քաղաքականությանը՝ կապված գրքերի գեղարվեստական ձևավորման և մասնավորապես՝ մանկապատանեկան լավագույն գրականության հրատարակման հետ, որոնց պահանջը միշտ է զգացվել: Այդ առումով հետաքրքիր մեկնաբանում է տրված գրող Սաղաթել Հարությունյանի հոդվածում [13]: Ի դեպ, հայ մանկապատանեկան գրականության լավագույն հրատարակությունների շարքին է դասվում 1984 - 1987 թթ. հրատարակված «Ինչ է, ով է» քառահատոր մանկական հանրագիտարանը:

Գրադարանային - մատենագիտական գործունեության հետագա զարգացման և արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ մեծ նշանակություն ունեցավ «ԽՍՀՄ-ում գրադարանային գործի մասին կանոնադրությունը»՝ հաստատված ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահության կողմից 1984 թ. մարտի 13-ին [24]: Ըստ էության, այդ փաստաթղթով բացվելու են գրադարանային գործի նոր հորիզոններ: Նախ՝ այն ուղղված էր միասնական ֆոնդի ստեղծմանը, իսկ ֆոնդերը բարձր որակի գրքերով համալրելու նպատակով գրադարանները պետք է ակտիվորեն ազդեն հրատարակչական արտադրանքի կազմի և տպաքանակի վրա: Սույն կանոնադրությամբ նախատեսվում են նաև քայլեր գրականության կենտրոնացված մշակման, միասնական տեղեկատվական-մատենագիտական ու գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացման, գրադարանների նյութատեխնիկական բազայի բարելավման ուղղությամբ: Գրադարանները պարտավոր են նաև ընթերցողների համար ապահովել ֆոնդերից օգտվելու հնարավորություն, ուսումնասիրել և լիովին բավարարել ընթերցողների պահանջները, կատարելագործել գրադարանային - մատենագիտական աշխատանքները, նախապատվություն տալ բարձրագույն գրադարանային - մատենագիտական կրթությամբ մասնագետներին, ընդլայնել գրադարանային - տեղեկատվական միջազգային կապերը, զարգացնել համագործակցությունը, նպաստել գիտատեխնիկական ինֆորմացիայի տարածմանը և այլն:

Ըստ Գ. Աղախանյանի բերած տվյալների՝ Հայաստանում բոլոր տիպի գրադարանների թիվը 1985 թ. կազմել է 3143, ընթերցողների թիվը՝ ավելի քան 2447000, գրքատածքը՝ ավելի քան 76422000: Նախատեսվել է 1986 – 1990 թթ. և մինչև 2005 թ. ընկած ժամանակաշրջանում ավարտել բնակչության գրադարանային սպասարկման միասնական ֆոնդի ստեղծման աշխատանքները: Մինչև 2005 թ. բոլոր գրադարանները պետք է ապահովվեն բարեկարգ շենքերով, ԳԿՀ-ի կենտրոնական գրադարանների համար կկառուցվեն 300 հազարից մինչև 500 հազար գրքային ֆոնդի տարողության 18 նոր շենքեր: Մինչև 2005 թ. գրադարանային ընթերցանության ոլորտում ընդգրկված կլինի բնակչության 95 - 100%-ը: Ըստ Գ. Աղախանյանի՝ ընթերցողների թիվը կկազմի 3 մլն 191000 մարդ, իսկ գրքատածքը կհասնի 127 մլն 600000 օրինակի [1]:

Հետաքրքիր է նշել, որ միայն վերջին 10 տարում Հայաստանի բնակչության թիվը տատանվում է մոտ 3 մլն-ի սահմաններում, էլ ուր մնաց, որ ընթերցողների թիվը տվյալ ժամանակաշրջանում պետք է կազմեր նշված թվից ավելի:

Նախանշելով գրադարանային գործի վերակառուցման ուղիները [2], սակայն, Գ. Աղախանյանը շրջանցել է 1987 թ. մայիսին հաստատված ԽՍՀՄ Կուլտուրայի նախարարությանը կից գրադարանային պետական միջգերատեսչական հանձնաժողովի որոշումը՝ «ԽՍՀՄ-ում գրադարանների մատենագիտական աշխատանքի մասին կանոնադրությունը» [23], համաձայն որի՝ մատենագիտական գործունեություն պետք է իրականացնեն բոլոր գրադարաններն առանց բացառության՝ անկախ նրանց տեսակային առանձնահատկություններից, ինչպես նաև գործունեության ձևից ու բովանդակությունից: Այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է՝

- հաշվի առնել գրադարանների մատենագիտական գործունեության կենտրոնացման սկզբունքները,

- աշխատանքի պլանավորման հատուկ կազմակերպում՝ հատկապես մատենագիտական տարատեսակ արտադրանքի նախապատրաստման ու հրատարակման բնագավառում,

- գրադարանների մատենագիտական գործունեության կոորդինացում և կոոպերացում բոլոր մակարդակներում՝ ճյուղային և միջճյուղային, գերատեսչական և միջգերատեսչական, տարածաշրջանային և համամիութենական,

- գրադարանների մատենագիտական գործունեության տեխնիկական սարքավորման բարձրացում՝ ավտոմատացման, համակարգչայնացման, պոլիգրաֆիական բազայի ամրապնդման և այլ միջոցների ներդրման հիման վրա:

Այսօր դժվար է պատկերացնել, թե զարգացման ինչպիսի աստիճանի հասած կլինե՞ր գրադարանային - մատենագիտական գործունեությունը Հայաստանում, եթե չլինե՞ր երկրաշարժը (1988 թ.), եթե ԽՍՀՄ-ի փլուզման (1991 թ.) և հայ - ադրբեջանական պատերազմի հետևանքով Հայաստանը չհայտնվե՞ր սոցիալ - տնտեսական ծանր կացության մեջ...

Վիճակագրական տվյալներով միայն երկրաշարժի գոտում 744 գրադարաններից տուժել է 372-ը, որից 123-ը՝ մասնակի, 101-ը հիմնովին ավերվել է, իսկ 148-ը հայտնվել վթարային վիճակում [25]:

Սակայն պատմական անցյալի և ներկայի զարգացման փուլերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հողվածում քննարկված հարցերը միտված են եղել ապագային, որոնց անդրադառնալն, անշուշտ, բխում է անցյալի մասին իմացական պահանջներից և ունեն գրադարանագիտական ու մատենագիտական կարևոր նշանակություն:

Այսպիսով, մենք հանգեցինք այն եզրակացության, որ ուսումնասիրվող ժամանակաշրջանում խորհրդային իշխանության կողմից մեծ ուշադրություն էր դարձվում գրադարանային և մատենագիտական գործի զարգացմանն ու կատարելագործմանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աղախանյան Գ., Գրադարանային գործի զարգացման հիմնական ուղղությունները հանրապետությունում 1986 - 1990 թթ. և մինչև 2005 թ. ընկած ժամանակաշրջանում //Կուլտուր - լուսավորական աշխատանք: 1985, թիվ 5, էջ 10 - 12:
2. Աղախանյան Գ., Գրադարանային գործի վերակառուցման հիմնական ուղիները //1988, թիվ 1, էջ 1- 4:
3. Աղայան Թ., Եգանյան Ժ., ՀՍՍՀ Ալ. Մյասնիկյանի անվան պետական գրադարանի գրքային ունեցվածքի զարգացման հեռանկարները: -Եր., Հայաստան, 1979.- 221 էջ:
4. Աշխատանք ընթերցողի հետ: Ուսումնաօժանդակ ձեռն. կուլտ. ֆակ. գրադ. բաժնի ուսանողների համար /Կազմող՝ Գ. Գ. Մկրտչյան:- Եր., 1979.- 111 էջ:
5. Գրադարանների ԿՀ - ի աշխատողների պաշտոնական պարտականությունների օրինակելի հրահանգներ (ռուս, թարգմ.) /Խմբագիր՝ Գ. Աղախանյան:- Եր., 1978, - 55 էջ:
6. Գրադարանների կենտրոնացված համակարգի աշխատանքի տեխնիկան:- Եր., 1978,- 106 էջ:
7. Գրքային ունեցվածքի համալրման կազմակերպումը ԳՀԿ-ում: Եր.,1981- 20 էջ:

8. Երևանի գիտական գրադարանների տեղեկատու /Ինֆորմացիոն ֆոնդերի ուղեցույց/ Կազմողներ Մ. Ա. Աբգարյան, Մ. Հ. Բաբայան և ուրիշներ: Խմբ. Մ. Հ. Բաբայան:- Եր., 1980.- 135 էջ:
9. Իշխանյան Ռ., Գրադարանային հոգսեր և սփոփանքներ //Կուլտուր - լուսավորական աշխատանք, 1977, թիվ 5, էջ 30 - 34:
10. Իշխանյան Ռ. Ա., Հայ մատենագիտության պատմություն: Պր. Գ. Հայ մատենագիտությունը խորհրդային ժամանակաշրջանում: Եր., 1966- 311 էջ:
11. Կոստիկյան Հ. Կ., Սովետահայ մատենագիտության զարգացման ուղիները:- 1966- 212 էջ:
12. Հարությունյան Ս., Ամրապնդել գրադարանի և գրահրատարակչության կապը //Կուլտուր - լուսավորական աշխատանք: 1982, թիվ 4, էջ 13 - 14:
13. Հարությունյան Ա., Երևանի մատենագիտական դեմքը //Կուլտուր-լուսավորական աշխատանք:- 1981- № 3, էջ 16 - 18 (էջ 17):
14. Մատենագիտություն (ընդհանուր դասընթաց): Ուսումնամեթ. ձեռնարկ գրադարանային բաժնի ուսանողների համար /Կազմող Հ. Կ. Կոստիկյան:- Եր., 1978.- 108 էջ:
15. Միտրոֆանովա Ս., Կենտրոնացումը որպես գրադարանային գործի զարգացման նոր փուլ:- 1976, թիվ 5, էջ 26 - 32:
16. Մկրտչյան Գ. Գ., Գրադարանային գործը Հայաստանում, 1920 - 1965 թթ. (պատմական ուրվագիծ):- Եր., 1965- 179 էջ:
17. Մկրտչյան Գ. Գ., Մասսայական գրադարանների գրքային ֆոնդերի կոմպլեկտավորումը:- Եր., 1968-125 էջ:
18. Չիլինգարյան Ռ., Դասակարգման նոր ձեռնարկի առթիվ //Բանբեր Երևանի համալսարանի:- 1974, թիվ 2 (14), էջ 262 - 265:
19. Չիլինգարյան Ռ., Ընթերցողների շերտավորված սպասարկումը բուհական գրադարաններում //Կուլտուր - լուսավորական աշխատանք:- 1982, թիվ 8, էջ 14 - 17:
20. Սերով Վ. Վ., ՍՍՀՄ-ում գրադարանային շինարարության նոր փուլ //Կուլտուր - լուսավորական աշխատանք:- 1976, թիվ 6, էջ 7 - 14:
21. Միլվանյան Հ. Հ., Գրադարանի աշխատանքի պլանավորումը: Մեթոդական ցուցումներ: -Եր., 1979 թ.,- 59 էջ:
22. Օհանյան Ա., Միջգրադարանային արձեմենտի համակարգի կատարելագործման մտահոգությամբ //Կուլտուր -լուսավորական աշխատանք:- 1981, թիվ 8, էջ 9 - 13, (էջ 11):
23. Библиографическая работа в библиотеке: организация и методика /Под ред. О. П. Коршунова.-М.: КП, 1990, с. 5 - 6:

24. Руководящие материалы по библиотечному делу: Справочник /Под ред. В. С. Лесохиной.- М.: КП, 1988, с. 9 - 20, (228 с.).
25. Сукиасян Г. А. Библиотеки Армении в экстремальных ситуациях //Библиотечная ассамблея Евразии.-М.: РГБ, 1994.- Вып. 3.- с. 50 - 51.
26. Шапиро А. Л. Библиография истории СССР. Учеб. пос. для госунив-ов, пед. инст-ов и унив-ов культуры.-М.: ВШ, 1968.- 287 с.

РЕЗЮМЕ

БИБЛИОТЕЧНО-БИБЛИОГРАФИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В АРМЕНИИ 70-80-Е ГОДЫ XX-ОГО ВЕКА

Н.С. ДАНИЕЛЯН

В статье приведены общие закономерности и процесс развития библиотечно-библиографической деятельности в Армении. В обращении представлены также некоторые ценные статистические данные рассматриваемого периода, которые с точки зрения библиотечно-библиографической деятельности имеют актуальное значение.

SUMMARY

THE LIBRARY-BIBLIOGRAPHIC ACTIVITY IN ARMENIA IN 70—80-ES OF THE 20-TH CENTURY

N.S.DANIELYAN

The process of the library-bibliographic activity development and the general regularities in Armenia are shown in the article. Some statistical valuable datum concerning the above mentioned period are presented which have modern important significance from the library and bibliographic point of view.